

UN ALADÍ I DUES LLÀNTIES

Jeanette Winterson (Manchester, 1959) és llicenciada en literatura. Ha estat guardonada amb diversos premis com l'IBW (el premi dels llibreters independents dels Estats Units) i el John Llewellyn Rhys. Considerada una de les millors autores angleses del segle XXI, Winterson, que a més és poeta i dramaturga, compagina la literatura amb el periodisme, col·laborant amb diaris com *The Guardian*, *The Times*, *Daily Mail*, *The Observer* i *The New York Times*. El 2006 fou nomenada oficial de l'orde de l'Imperi Britànic i el 2018, comandant de l'orde de l'Imperi Britànic pels seus serveis a la literatura. El leitmotiv de la seva obra explora els límits de la fisicitat i la imaginació, les qüestions de gènere i les múltiples identitats sexuals. És autora d'una vintena de títols, entre els quals hi ha *La passió*, *Frankissstein*,
Per què ser feliç quan podries ser normal?
i *Escrit al cos*, tots quatre publicats
en català per Periscopi.

Joana Castells Savall (Barcelona, 1979) va estudiar filologia hispànica i teoria de la literatura i literatura comparada a la Universitat de Barcelona. Ha viscut al Brasil i a Gal·les, on va treballar de professora de castellà i de català, i actualment resideix a l'Empordà. Fa més de quinze anys que es dedica tant a la correcció com a la traducció literàries per a diferents editorials en llengua catalana, i fins avui ha traduït de l'anglès i del portuguès títols d'autores i autors com J. M. Barrie, Tom Spanbauer, Donna Tartt, Sylvia Plath, Joan Samson, Tim Winton, Caê Guimarães, Daniel Galera o Hilda Hilst, a més d'un bon feix de llibres i àlbums il·lustrats. Gairebé cada dia, creu que té un dels oficis més bonics que hi ha, perquè traduir s'assembla molt

The Independent — «Una barreja enlluernadora de ficció, memòries, assaig i fantasia [...], una mirada fascinant a la humanitat.»

Times Literary Supplement — «*Un Aladí i dues llànties* és un himne apassionat pels valors suprems de la imaginació humana, la generositat i l'amor.»

Publishers Weekly — «Examina els mals contemporanis, des del canvi climàtic fins al *doomscrolling*, i les preocupacions més atemporals, des de la misogínia fins a la religió, en textos espontanis que conviden els lectors a observar de més a prop el teixit de les seves vides quotidianes.»

The Guardian — «Un remolí vertiginós de memòries, història, filosofia, política i autoajuda, entrelligat lliurement amb *Les mil i una nits*...»

O, The Oprah Magazine — «Llegir Jeanette Winterson és estimar-la.»

Nigella Lawson — «He devorat *Un Aladí i dues llànties* [...]. Una història sobre la narració i, alhora, un tractat entusiasta sobre el poder de la lectura. En el fons, tracta sobre què significa ser humà. M'encanta la singularitat de la veu de Winterson: la intensitat, la serietat enèrgica, l'alegria i l'enginy [...]. Et fa pensar i et fa riure.»

Kirkus Reviews — «Una defensa apassionada del poder de la imaginació [...] i la narració.»

elDiario.es — «Jeanette Winterson és, des dels seus inicis, una de les autores més importants del nostre temps, una veu, a més a més, reconeixible, original, cosa que es pot dir de pocs escriptors.»

Babelia, El País — «Winterson [...], a través de l'heterodòxia dels seus textos, dinamita categories, vocabularis i tristes convencions. És una escriptora meravellosa.»

Slate — «Les frases de Jeanette Winterson et queden gravades durant anys, com les lletres de les cançons.»

Harper's Bazaar — «Jeanette Winterson sempre anirà evolucionant; evocant nous paisatges, nous cossos, noves personalitats; és part de la seva naturalesa.»

The London Free Press — «Explosivament imaginativa.»

The Times — «Enginyosa, extraordinària i estimulant.»

Evening Standard — «La millor escriptora viva en llengua anglesa.»

Jeanette Winterson

Un Aladí i dues llànties

Traducció de Joana Castells Savall

ASTROLABI, 21

EDICIONS DEL PERISCOPI

Títol original: *One Aladdin two lamps*
© Jeanette Winterson, 2025

Primera edició: febrer del 2026

- © de la traducció: Joana Castells Savall, 2026
 - © de la il·lustració de la coberta: composició de Tono Cristòfol a partir de les imatges: © Sergo77 / AdobeStock, 2026 + © ユー・1 / AdobeStock, 2026 + © Vector Tradition / AdobeStock, 2026
 - © de la fotografia de l'autora: Mark Vessey
 - © de la imatge que apareix a la pàgina 123: Zhu Zhanji (emperador Xuanzong) 朱瞻基 (明宣宗), *Dos llebrers perses*, Museus d'Art de Harvard / Museu Arthur M. Sackler, donació de Charles A. Coolidge © President i membres del Harvard College, 1931.20
- Les imatges que apareixen a les pàgines 129 i 271 són de domini lliure.
- © d'aquesta edició: Edicions del Periscopi sL, 2026

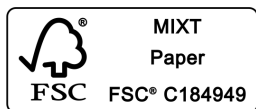
Publicat per Edicions del Periscopi sL
info@periscopi.cat | Web: www.periscopi.cat
Facebook: www.facebook.com/Periscopi | Twitter/X: [x.com/Ed_Periscopi](https://twitter.com/Ed_Periscopi)
Instagram: [@edicions_del_periscopi](https://www.instagram.com/edicions_del_periscopi)

Impressió: Romanyà Valls, Capellades
Imprès a Catalunya – *Printed in Catalonia*

Edició a càrrec d'Aniol Rafel, Andrea Rovira i Marta Rubirola
Correcció: Miquel Saumell Santaegúènia, Òscar Lozano i Marta Vilaró
Disseny de la col·lecció i dels interiors: Tono Cristòfol
Maquetació: Octavi Gil Pujol

Aquest llibre s'ha imprès amb un paper òfset cru de noranta grams i ha estat compaginat amb la tipografia Caslon Pro.

Dipòsit legal: B 1960-2026
ISBN: 979-13-87726-24-9

Tots els drets reservats. Queda rigorosament prohibida, sense l'autorització escrita dels titulars del copyright, sota les sancions establertes per la llei, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment, inclosos la reprografia i el tractament informàtic, i la distribució d'exemplars mitjançant el lloguer o préstec públics.

Sumari

Comença aquí	15
La història.....	25
Puc canviar la història. La història soc jo	31
Què ve després?	59
Torna a començar	65
Metamorfosis per a principiants	71
Us estic explicant històries. Creieu-me.....	93
El que arrisques revela el que valores	131
Explica'm aquesta història	161
Garbuix.....	169
Les històries són detectors de mentides. Però qui menteix?	183
Les paraules són la part del silenci que es pot expressar	191
Parla'm.....	211
Del camàlic al portal	219
Forasters en terra estranya.....	237
Com la majoria de gent, jo	277
 Agraïments	 301
Nota	303

Per a Philippa Brewster (1949-2024).
La meva primera editora, de vegades amant,
sempre amiga

Us estic explicant històries. Creieu-me.

La passió, 1987

(traducció de Dolors Udina)

COMENÇA AQUI

Dematí. Cruixent com una poma.

On som?

Al carrer.

Aquí? En aquesta ciutat?

No. En un altre lloc.

Quan? Ara?

No, ara no. Fa molts anys.

Què hi fem, aquí?

Anem a veure una òpera bufa.

Una corrua de nens serpenteja al voltant del teatre.

Són les onze del matí. La fàbrica on treballa el meu pare ha decidit convidar els fills dels empleats a veure una funció per les festes de Nadal.

Vaig vestida amb una trenca i unes llustroses sabates de xarol prestades. No conec ningú. El meu pare treballa en una altra ciutat i va a la fàbrica en bicicleta. Faci el temps que faci. No es pot permetre agafar l'autobús. Avui fa un dia gèlid i clar. Tinc fred, amb aquestes sabates.

A dins del petit teatre hi ha una graderia de butaques de vellut vermell davant de l'escenari. La moqueta és un remolí de fulles d'acant. Fa olor de caramel i Vimto.

Sec tota sola al darrere de tot. Duc un entrepà a la butxaca. L'esmorzar. Cruspeix-te'l.

Damunt del teló de plecs folgats, hi ha un medalló de guix de la reina Victòria. Abaixa els ulls amb antipatia cap a les fileres de criatures que s'empenten i s'esbatussen.

La cridòria s'atura. Cap de nosaltres havia anat mai al teatre.

S'obre el teló.

On som?

Pequín. Un safareig. Piles de llençols com tous de neu. Una mare empipada es desespera davant d'una d'aquestes piles. Aladí! On ets? Tros de dropo, bala perduda, carallot, somiatruites, cap de pardals!

L'Aladí és dalt de tot d'una torre de coixins d'un blau llampant. Llegint.

Aladí i la llàntia meravellosa és l'òpera bufa favorita d'Anglaterra. La història, originària de la Xina, va arribar amb l'Imperi, a través de l'Índia i Pèrsia, a començaments del segle XIX, i amb la fascinació per tot el que tingués a veure amb l'Orient. Als victorians els agradava tant que la van adaptar als seus propis valors. De la pobresa a la riquesa. Noi pobre triomfa. L'esforç paga la pena.

La majoria de nosaltres coneixem la història d'Aladí per les pel·lícules de Disney i pel musical. El text és més desconegut, en primer lloc, perquè abans que es fixés per escrit, la història va circular de boca en boca i la gent hi va

anar afegint el que els interessava i descartant-ne el que no els feia el pes. Sembla la clàssica història de l'heroi, però en realitat no ho és.

Aladí va d'una sèrie de trobades. Els desenllaços no són definitius. Els contratemps i els revessos de la fortuna que ens arrenquen crits d'alegria o que ens fan fer escarafalls són alguna cosa més que girs de guió. Enclouen una veritat sobre les possibilitats humanes, sobre la manera com s'enreden els personatges i les circumstàncies. Això és una història, i la grandesa de les històries és que canvien.

Deu anys després, jo anava a la biblioteca a tornar un llibre. Un recull de contes titulat *Les mil i una nits*.

La meva edició aplegava només els pocs relats que a Occident tothom coneix de sobres. Simbad el mariner. Aladí i la llàntia meravellosa. Alí Babà i els quaranta lladres. El pescador i el geni. Tenia l'esperança de descobrir el parador d'una llàntia meravellosa. O una catifa voladora. Qualsevol cosa que m'ajudés a fugir.

Al vitrall de la biblioteca pública d'Accrington hi deia «Amb diligència i prudència es progressa».

Era una biblioteca Carnegie, sufragada pel magnat escocès de l'acer Andrew Carnegie, que després de fer les Amèriques va finançar biblioteques arreu del món.

En teoria, la història hauria d'anar així. Escarrassa't. Fes el que convé.

Però...

Soc una dona. Soc adoptada. Em sentia més a prop d'Aladí que d'Andrew Carnegie. Tota una vida treballant

de valent no em trauria mai d'aquí. Estava atrapada en una història que no volia sentir.

A la bibliotecària li va interessar que m'interessessin les històries de l'Orient. Em va dir que hi havia una edició completa de *Les mil i una nits* a la secció de literatura oriental. Això era a l'època en què a les biblioteques modestes de ciutats de províncies hi havia una secció de literatura oriental.

Vaig obrir el llibre.

Les mil i una nits comença amb un final. Un final que figura que s'anirà repetint fins que s'acabi el món.

Hi ha un sultà anomenat Xahriyar.

El sultà descobreix que tant la seva dona com la del seu germà els han estat descaradament infidels. No ens referim a un amant d'un vespre. No, parlem de jovenets de totes les formes, mides i colors, i tots alhora. El fet que els dos reis disposessin d'harems decorats amb esposes i concubines és irrellevant. En aquest món les dones són dels homes. Les pertinences no tenen vida pròpia.

Per venjar-se, i per venjar-se en nom de tots els homes del planeta, el sultà Xahriyar decreta que cada nit es casarà amb una verge i que l'endemà al matí la matarà. Així la noia no podrà fer el salt a ningú. L'ordre ha estat restablert.

Naturalment, el regne s'està quedant sense verges. Es dona el cas que el primer ministre del sultà, el gran visir, en té dues a casa que, per ara, s'han salvat. La més gran es diu Xahrazad, que a Occident també és anomenada Scheherazade.

Xahrazad es presenta voluntària per ser la pròxima núvia del monarca, o sigui que s'ofereix en sacrifici virginal, i el seu pare no l'hi pot treure del cap ni amb amenaces ni amb promeses.

Quan el sultà s'emporta Xahrazad al llit, abans de la decapitació ritual que tindrà lloc al matí, la seva núvia d'una nit li comença a explicar una història. Al sultà li pica la curiositat, i com que quan surt el sol la història encara no ha acabat, permet a Xahrazad viure un dia més —i una nit—, i un dia i una nit, una història obrint-se dins d'una altra, i l'hora de morir no arriba mai.

Les mil i una nits van néixer com faules per explicar a la vora del foc, o al mercat, o travessant el desert, o a la fresca del vespre. Com totes les històries que passen de boca en boca i de mà en mà, s'han anat transformant amb el temps. Als faldons de les favorites de sempre, se n'han embastat de noves. Hi han aparegut espontanis. Cèlebres nouvinguts com Aladí o Alí Babà s'han guanyat les pròpies minisèries dins del conjunt.

No hi havia cap pressa. Van haver de passar vora quatre-cents anys perquè a les primeres històries conegudes, de l'Índia i la Pèrsia del segle VIII, s'hi sumessin narracions més tardanes de l'Iraq del segle IX, i encara més endavant s'hi afegissin llegendes d'Egipte i Síria, fins que alguna cosa semblant al que llegim avui es va aplegar en un sol recull, primer en àrab i després traduït; i cada traducció, al seu torn, aportant-hi noves variants.

Les històries sempre troben la manera d'esmunyir-se. De recompondre's. De posar a prova la pulcritud.

L'exuberància desendreçada d'aquests relats —que adopten el temperament dels llocs on van a parar, que s'obren pas a través de la geografia i de la història, que posen en circulació cultures i costums per estendre el seu abast i que abans de continuar endavant s'installen amb astúcia allà on són acoïllits— és indicativa de la seva humanitat. Cap altra espècie s'adapta a tot arreu i a qualsevol lloc. Calent o fred. Àrid o fèrtil. A la terra i al mar. És el model d'èxit de la humanitat. Múltiple. Profusa. Expansiva. Imaginativa. Incessant.

Alf laila walaila. Les mil i una nits és un basar ple a vessar d'aquestes històries: històries morals i immorals, ara compassives ara àvides de sang, impúdiques i pietoses, on la màgia és part de la vida i on s'entén, sense necessitat d'explicar-ho, que el món visible dels humans només és una part d'un món invisible i més gran. En aquest altre món més gran, diverses formes de vida situades en diferents plans de realitat topen amb el progrés humà —per bé i per mal.

L'esperança de vida és l'essència de les històries, de la mateixa manera que ho és de qui les explica.

Els éssers no-biològics no estan subjectes al temps dels mortals, poden viure molt més, potser per sempre. El desajust entre l'experiència humana del temps i l'experiència no humana és part de la comèdia, i de vegades també és la tragèdia d'aquests relats, sobretot perquè la vida de la dona que els explica depèn d'un rellotge de sorra.

La seva única esperança és impugnar la inamobilitat del temps.

Cada nit Xahrazad guanya un altre dia. S'allibera de la tirania del seu Senyor del Temps presentant batalla al temps en si mateix.

I guanya. L'única nit que li ha concedit el sultà s'estira fins a mil nits més. I encara més enllà, cap a un futur de batecs incomputables.

Xahrazad se surt amb la seva perquè comprèn que els començaments, els nusos i els desenllaços només funcionen quan s'emmarquen en un temps cronològic, en el vol de fletxa d'un dia, en les fites que pauten el mes. El temps interior, allà on viu el pensament, on somiem desperts i creem, allà on juga la canalla, no està subjecte als imperatius cronològics.

D'acord amb això, les històries que expliquem els humans sempre han comprimit i dilatat el temps: poden fer cabre tota una vida en un sol dia o descabdellar un sol dia en cordes que esdevenen un instrument, no de mesura, sinó de música.

Podem començar pel final. O pel bell mig. Podem recrear-nos en múltiples començaments, a veure què passa.

Una història es desplega en el temps, com nosaltres, però no en la nostra experiència acostumada del temps. Podem viure moltes vides en cosa de poques hores. I per sobre de tot, la possibilitat d'alliberar-nos del temps quotidià que ens proporcionen les històries ens revela l'estranya veritat de la nostra naturalesa híbrida:

Som mortals però vivim com si no ho fóssim.

El do de Xahrazad té a veure amb reconèixer que si bé el seu problema més urgent prové del temps cronològic —al

matí morirà—, la solució es troba més enllà dels límits del temps ordinari.

El seu mètode consisteix a desarticlar la bogeria rabiosa del sultà i substituir-la per la pau mental d'una història. Una història en què un any pot passar en dos segons i on no ens cal preocupar-nos pel temps d'una vida perquè en tenim moltes més a l'abast.

Xahrazad no es deixa arrossegar per l'emergència immediata: el drama afectat d'un home poderós. En canvi, desplega el temps com si desenrotllés una catifa voladora. Una via de fuga. No es lamenta ajaguda al divan, descomptant els minuts que falten per a la mort, sinó que, per contra, convida el sultà a viatjar a plaer amb ella cap a un lloc més interessant.

On anem?

Al desert, a trobar un home que s'ha ficat en un embolic sense tenir-ne cap culpa.

És possible, doncs, obrir el que és tancat. Esquivar el que sembla inevitable. Estirar el que s'ha encongit. Contestar una història amb una altra.

Tornant de la biblioteca, amb la ciutat als peus i un turó al capdamunt, una ciutat que hauria pogut ser una fortalesa emmurallada, envoltada d'un fossat custodiat per cocodrils, em notava el cor lleuger. Havia trobat la meva llàntia meravellosa i la meva catifa voladora.

Diguem-ho així.

Puc canviar la història perquè la història soc jo.